

Українські народні казки - казки для дітей

Казка про Яйце-Райце

Був собі на світі один чоловік із жінкою, і було в них усього добра тільки баранчик та дві овечки. От пішов одного разу цей чоловік на полювання. Прийшов до лісу, бачить — сидить на дереві орел з пораним крилом, підлетіти не може. Тільки намірився чоловік у нього стрельнути, коли раптом заговорив орел людським голосом:

— Ти мене не бий, пожалій, я тобі за те добром відплачу! Пожалів чоловік орла, не став стріляти.

А орел йому й каже:

— Візьми мене до себе в хату та годуй м'ясом, поки крило загоїться.

Узяв його чоловік, приніс додому, зарізав одну овечку і почав орла м'ясом годувати. Минув тиждень-другий, орел ту овечку з'їв і говорить чоловікові:

— Пусти мене політати, силу свою попитати.

Злетів орел над лісом, літав, літав до полудня і повернувся назад.

— Ні, — каже, — мало ще в мене сили, годуй мене далі.

Зарізав чоловік другу овечку, став знову орла м'ясом годувати. Минув ще тиждень-другий, знов орел проситься сили попитати. Злетів він аж під хмари, літав, літав до вечора й назад повернувся.

— Ні,— каже,— мало ще в мене сили, годуй мене ще.

Хоч і шкода було чоловікові останнього баранчика різати, та що поробиш? Орла теж шкода!

От орел баранчика доїв, а тоді як злетить вище хмар! Літав, літав цілий день і цілу ніч, аж на ранок додому повернувся.

— Ну, спасибі тобі, добрий чоловіче, — каже. — Сідай тепер на мене, полетимо до мого роду.

Летіли вони, летіли, прилетіли до орлового дядька.

— Иди, — каже орел, — до мого дядька в хату, та як почне він про мене розпитувати, ти відповідай: «Як дасте мені яйце-райце, я вашого небожа сюди приведу!»

Увійшов чоловік у хату, а його там і питають:

— Чи по волі, чи по неволі прийшов сюди?

— Добрий козак усе по волі ходить,— каже він.

Тут орлів дядько й говорить йому:

— Чи не стрічав ти десь на волі нашого небожа? Давно вже про нього ні чутки, ні звістки.

А він відповідає, як орел наказав:

— Як дасте мені яйце-райце, я вашого небожа сюди приведу!

— Ач чого схотів,— каже орлів дядько. — Та краще мені його ніколи й не бачити, як віддати тобі яйце-райце.

Вийшов чоловік із хати і розповів орлу, що не хоче дядько яйце віддавати.

— Що ж, полетимо далі,— каже орел.

Летіли вони, летіли, прилетіли до орлового брата.

От і брат орлів став питати:

— Чи не бачив ти десь мого брата? Давно вже про нього нічого не чути. Чи не сталося з ним лиха?

— А ви дайте мені яйце-райце,— каже чоловік, — то я вашого брата сюди приведу!

— Ні, — відповідає орлів брат, — нехай він краще пропадає, аніж тобі чудесне яйце-райце віддати!

Полетіли вони далі. Прилетіли до орлового батька.

Тут орлові батько з матір'ю почали його розпитувать:

— Чи ГО волі, чи по неволі?

— Добрий козак усе по волі ходить, — каже він їм.

— Чи не стрічався тобі десь наш улюблений син? Давно вже про нього ні чутки, ні звістки.

— А ви дайте мені яйце-райце, то я вам його приведу! — каже чоловік.

Зраділи орлові батько з матір'ю.

— Веди швидше, — кажуть, — дамо тобі чудесне яйце-райце!

Як побачили вони свого сина, стали його обіймати, цілувати, а чоловікові дали яйце-райце і сказали:

— Гляди ж, не розбивай його ніде в дорозі. А як прийдеш додому, погороди загороди великі, тоді вже й розіб'єш.

Уклонився їм чоловік, попрощався з орлом та й пішов у зворотну путь.

Іде він, іде цілий день до вечора і дійшов до зеленого лісу.

Бачить — на узліссі джерельце, а із нього струмок дзюрчить. Схотілося чоловікові води напитися, нахилився до струмка, а яйце з-за пазухи випало та об камінець і розбилося!..

Як узяла ж тут худоба вернути з того яйця — і корови, і вівці, й кози! Верне та верне. Ревуть, мекають, по лісі розбігаються. Кинувся чоловік ловити їх — та де там!..

Коли це виходить з лісу Змій та й каже йому:

— Що ти мені даси, як я тобі усю худобу назад у яйце зажену?

— Та в мене нема нічого,— каже чоловік.

— А ти пообіцяй мені віддати те, що в тебе є вдома, а тобі невідоме!

— Гарзд, обіцяю! — каже він.

Тут Змій тільки свиснув, одразу вся худоба назад у яйце пішла. Змій узяв яйце, заліпив і віддав чоловікові в руки.

— Гляди ж, — каже, — буду обіцяного сім літ ждати.

От приходить він додому, аж там без нього син народився. Охнув чоловік, ударив об поли руками:

— Це ж я тебе, синку, віддати Змієві пообіцяв!

Плачуть вони з жінкою, журяться, та словами лихові не зарадиш.

От погородили вони загороди великі, розбили яйце-райце, випустили худобу і почали жити багато.

А синок Іванко знай собі росте, за один рік на три роки старший стає.

Шість років минуло, сьомий наступає. Став Іваночко добрим молодцем. Тільки помічає він, що батько з матір'ю все журяться, зітхають, нишком сльози ллють.

— Чого це ви, тато й мамо, журитесь? — питає він їх.

Тут батько і розповідає йому все: пообіцяв, мовляв, я тебе Змієві віддати, і вже час настає обіцянку виконати.

— Дарма, не журіться, — каже Іван. — Піду я до Змія, може, таки й живий повернусь!

Прийшов Іванко до Змія, а той йому каже:

— Добре, що ти до мене своєю волею прийшов, батьківську обіцянку виконав. За те я тебе додому відпущу, як ти мені троє діл зробиш. А як не зробиш, то я тебе з'їм!

А коло Змієвої хати був великий луг — скільки оком сягнути! От Змій йому й каже:

— Щоб ти за одну ніч оцей луг викорчував, зорав, пшеницею засіяв, а пшеницю ту покосив, помолотив, помолов і з того борошна паляницю спік. Поки я встану, щоб вона на столі лежала.

Пішов Іваночко на луг, зажурився. Як йому таке діло за одну ніч зробити?

Коли це бачить він, стоїть неподалік мурований стовп, а з того стовпа дівочий голос чути:

— Чого ти, козаче, журишся?

— Та як мені не журитися, коли Змій загадав таке, що я ніколи його не зроблю. А він сказав, щоб за одну ніч!

— Пообіцяй' зі мною одружитися, то я тобі допоможу!

— Гарзд, обіцяю,— каже він.

Тут раптом мурований стовп розкрився, і з нього вийшла дівчина-красуня.

— Я Змієва дочка,— каже вона,— мене батько в кам'яний стовп замурував за те, що я хитріша від нього. І бути б мені в цьому стовпі навіки, якби ти зі мною одружитися не пообіцяв. А тепер уже батьківські чари надо мною влади не мають!

Лягай швидше спати, а завтра рано встанеш, понесеш Змієві паляницю.

От пішла дівчина до того луку-та як свисне! Увесь луг тріщить, гуркотить: в одному місці корчується, в другому — ореться, в третьому-пшениця сіється... А там уже й коситься, і молотиться, все само собою робиться. І до ранкової зорі спекла дівчина паляницю й дала Іванові. Він приніс її до Змія и поклав на стіл. А Зміївна тим часом знову в той стовп увійшла.

Прокинувся Змій, бачить — паляниця на столі. Вийшов на ганок, глянув: де вчора луг зеленів, там тепер тільки стерня наїжилась, а амбари від мішків з борошном ломляться.

— Що ж,— каже Змій,—з цим ділом ти впорався!

А по другий бік від Змієвої хати була висока гора. От Змій і загадує Іванові:

- Щоб ти за одну ніч оцю гору розкопав до самого Дніпра і щоб Дніпро сюди пішов. І побудуй тут на Дніпрі пристань, щоб сюди байдаки приставали, і продай на байдаки все борошно з амбарів. Як устану рано, то щоб все це було зроблено!

Пішов знову Іванко до того стовпа зажурений. А Зміївна вийшла із стовпа, розпитала, що Змій наказав, і говорить:

— Лягай під кущем спати, а я все зроблю.

А сама як свисне! Пішов навкруги шум та грім: гора сама розкопується, Дніпро туди тече, а по ньому байдаки плывуть.

От і пристань побудована, і мішки з амбарів на байдаки вантажаться...

Розбудила дівчина Івана, щоб він гроші від купців приймав, а сама знову в свій стовп увійшла. Прокинувся Змій, вийшов на ганок, а вже від пристані останні байдаки відпливають.

— Ну, що ж, і з цим ділом ти впорався! — каже Змій

На третю ніч наказує він Іванові:

— Щоб ти сьогодні вночі золотого зайця впіймав і вдосвіта мені в хату приніс.

Пішов знову Іваночко до стовпа. А Зміївна вийшла із стовпа и питає:

— Ану, що сьогодні Змій загадав?

— Отак і так,— каже він.

— Оце вже не жарти, — сказала дівчина, — доведеться нам з тобою разом зайця ловити. Ходімо до тої гори, до глибокої нори. Ти будеш над норкою стояти, а я піду з нори виганяти.

Та гляди: що тільки з нори вийде — зразу хапай і міцніше тримай, бо це й буде золотий заєць.

Прийшли вони до тої гори; до глибокої нори. Вона ввійшла в нору, а він стоїть, жде. Коли це вилазить з нори гадюка і страшно так сичить. Він відступився, а гадюка шмигнула в кущі і зникла. Виходить з нори Зміївна.

— Хіба ти нічого не бачив? — питає.

— Бачив я гадюку, побоявся, щоб не вжалила, і відступився.

— Ех ти! — каже вона. Та це ж і був той самий заєць!

Ну, то нехай вже, я знову туди піду, а ти на цей раз не лови гав!

От стоїть він і жде. Коли це виходить з нори старенька бабуся і шамкає беззубим ротом:

— Що ти шукаєш, сину?

— Золотого зайця,— каже він.

— Де б він тут ужався? Нема його тут!

Сказала і пішла геть — як крізь землю провалилась.

А дівчина вийшла з нори і питає:

— Що ж ти зайця не вловив? Хіба ти нічого не бачив?

— Та ні, — каже він, — бачив я стареньку бабусю, і сказала вона, що нема тут золотого зайця.

— Так це ж саме й був отой заєць! Ну, тепер уже нам його не вловити! Доведеться мені самій зайцем обернутися, а ти мене віднесені до Змія і покладеш на лавку. Тільки до рук Змієві не давай,

бо тоді він одразу мене впізнає і пошматує нас обох.

От обернулася вона золотим зайцем, він узяв її і приніс Змієві вдосвіта. Поклав зайця на лавку й каже:

— Оце вже я всі три діла виконав, тепер додому піду.

— Іди! — каже Змій.

Іванко пішов собі, а Зміївна почекала, поки батько вийшов з хати, а тоді знов дівчиною обернулася і втекла. Догнала вона Івана, і побігли разом.

Біжать вони, біжать, а Змій тим часом побачив, що зайця нема. Вибіг він на луг, бачить - мурований стовп розкритий стоїть. Луг Змій одразу здогадався, що то його дочка Іванові допомагала і з ним разом втекла. Розлютувався Змій і послав своїх вірних слуг втікачів здоганяти.

Почула Зміївна — земля стугонить.

Каже вона Іванові:

— Оце вже за нами біжать! Я перекинувсь овечкою а ти пастушком і паси мене. А як спитають — чи не бачив тут парубка з дівчиною, кажи, що тоді бачив, як ця овечка ягнятком була!

От скачуть Змієві слуги, бачать - край дороги овечка пасеться і пастушок за нею йде. Вони й питають:

— Чи не бачив ти парубка з дівчиною? Не пробігали тут?

— Бачив! — каже пастушок.

— А чи давно ти їх бачив?

— Тоді бачив,— каже,— як оця овечка ягнятком була.

— То не вони,— кажуть слуги. — Овечка твоя вже стара, а вони оце тільки втекли.

І повернулися назад ні з чим. Як дізнався Змій, що вони овечку з пастушком зустріли, розгнівався дуже і закричав:

— Та то ж вони були! Скачіть знову й хапайте їх!

А Іван з дівчиною біжать, біжать, раптом чують — знову земля стугонить. Дівчина й каже:

— Знов за нами женуться! Перекинувсь я старою хатиною, а ти стань старим дідусем. А як спитають про нас, кажи: бачив тоді, як цю хатинку будував.

От скачуть Змієві слуги, бачать — біля дороги хатинка стоїть, набік похилилася. А на призьбі старий дідусь сидить з білою бородою.

— Гей, діду! — гукають вони. — Чи не бачив ти парубка з дівчиною? Не проходили тут?

— Бачив! — каже дідусь.

— А давно ти їх бачив?

— Та тоді ще бачив, як оцю хатинку будував.

— Ну, — кажуть вони, — цій хатинці, мабуть, років сто буде! То не вони були!

І повернулись назад. А Змій, як дізнався про діда й хатинку, розлютувався ще дужче і полетів сам утікачів здоганяти.

Почула дівчина — земля гуде, вітер свище.

— Ой, — каже, — мій батько сам за нами летить! Біда нам з тобою, Іваночку! Стань же швидше озером, а я стану золотою рибкою!

Прилетів Змій до того озера, вмить обернувся щукою та й ну ганятися за золотою рибкою. А вона відразу дикою качкою перекинулася і злетіла над озером. Він за нею шулікою, а вона знову золотою рибкою у воду пішла. Так він за нею ганявся, ганявся, та впіймати не зміг.

Надумав він тоді всю воду з озера випити. Пив, пив — та й луснув! Тут йому й кінець прийшов.

Пішли далі Іваночко й дівчина Зміївна. Прийшли нарешті до його села. От вона й каже Іванові:

— Іди ти до себе додому, а я наймуся до кого-небудь. Одне пам'ятай: як зайдеш до хати, усіх

поцілуєш, тільки малих дітей не цілуй. Бо як поцілуєш дитину — мене забудеш.

От він зайшов у рідну хату, кинулися до нього батько з матір'ю, почав він їх обіймати, цілувати.

Коли це бачить: у хаті колиска висить, а в ній дитина рученятами плеще.

— А то що ж таке? — питає Іван.

А батьки й кажуть:

— То в нас ще синок народився, поки ти в Змія був.

Зрадив Іваночко, кинувся братика обіймати, цілувати. Та як тільки поцілував — одразу й забув про дівчину-красуню, Змієву дочку.

Ото минає день за днем. Живе Іваночко мирно й щасливо. І надумали батько з матір'ю сина оженити. Висватали йому дівчину хорошу, почали до весілля готуватися.

Напередодні ввечері покликали вони на шишки молодиць. Прийшла з ними й дівчина Зміївна.

Почали шишки місити. А вона зліпила з тіста голуба й голубку та й пустила додолу — вони й стали живі!

Ходить голубка за голубом і говорить йому:

— А ти забув, як я за тебе луг корчувала і пшеницю сіяла, а з тієї пшениці паляницю спекла, щоб ти до Змія відніс?

А голуб каже:

— Забув, забув!

Голубка знов говорить:

— А ти забув, як я за тебе гору розкопала і туди Дніпро пустила, щоб байдаки підпливали і щоб ти борошно продав на байдаки?

А голуб каже:

— Забув, забув!

Голубка знову до нього:

— А ти набув, як ми вдвох за золотим зайцем ходили? Ти й мене забув?

А голуб каже:

— Забув, забув!

Як почув оце Іваночко, так одразу й згадав про дівчину Зміївну і впізнав її. Кинувся він до неї, взяв за білі рученьки:

— Ось моя наречена!

Розповів він про все батькові-матері, а на другий день і весілля справили.